

II. Vallások az ókorban

1. Töltse ki a táblázatot az ismeretei és a források segítségével!

A) Nun volt az ősvíz, akinek alkotórészeiből keletkezett a mindenség. Ő keltette életre Nefertumot, a naggyermeket, és megteremtette Maatot, a mindenség törvényét, az igazság istennőjét. [...] Ré két bárkán utazott: nappal az eget járta be, éjjelente vágott neki föld alatti útjának. Minden reggel ragyogó ifjúként indult. Ekkor Hepernek, keletkezőnek hívták. Delelőre érett férfiként érkezett a mennybolt közepére. Ekkor Rének nevezték. Estére mint Atum, aggastyánként szállt a másik bárkába. Másnap megifjodva kezdte meg útját az égen. Az égi bárka orrán Széth örködött, a vörös isten, és retentő fegyverével tartotta távol a napisten ellenségeit. Ré egykor az emberek és az istenek ura volt.

(A héliopoliszi teremtésmítosz)

B) Milyen sokfélék a Te műveid: az ember szeme előtt rejtve maradnak. Te vagy az egyetlen isten, kihez senki sem hasonló. Te teremtetted a földet, Te egyedül, minden embert is, bármi van a földön, a lábon sétáló és magasban szárnyaló teremtményeket. Te okozod a Nílus áradását az alsó világban, hogy életet adjon a népnek, melyet teremtettél, Te, uram, mindennek, ki vajúdtál velük, ura minden földnek, mely érted ragyog, Te, Aton, a Felséges.

(Ehnaton: *Naphimnusz*)

Állítások	A) forrás	B) forrás	Mindkettő	Egyik sem
1. Világképe a többistenhiten alapszik.				
2. Világképe az egyistenhiten alapszik.				
3. Világképének középpontjában a napisten áll.				
4. A teremtés egyedül a napisten műve.				
5. Időszemlélete ciklikus.				
6. Elképzelése szerint az istenek és az emberek világa egymás alatt-fölött helyezkedik el.				
7. Az egyiptomi történelem során hosszabb ideig alakította az emberek elképzelését a túlvilágról.				

2. Nevezze meg a képen látható egyiptomi istenségeket és funkcióikat/szerepüket!

- A) _____
- B) _____
- C) _____
- D) _____

3. Válaszoljon a görög sporthoz és valláshoz kapcsolódó képek és saját ismeretei segítségével a kérdésekre!

Feketealakos váza a Kr. e. 5. századból

Zeusz szobra a Peloponnészoszi-félszigeten (rekonstrukciós rajz)

- Milyen volt a görög „sportruházat”? _____
- Melyik az a három sporteszköz, amelyet a vázán láthatunk? Melyiket használták távolugráshoz?

- Milyen gyűjtőfogalommal jelöljük ma – görög eredetű szóval – ezeket a sportágakat? _____
- Milyen szerepe volt a sportnak a görög vallásban?

- Hol rendezték meg a leghíresebb vetélkedéseket?

- Ki alkotta meg azt a szobrot, amelynek a rekonstrukcióját láthatják a második képen?

4. Az alábbi szöveges források a görög istenvilágról szólnak. Válaszoljon a forrásokkal kapcsolatos kérdésekre!

Erre a nagynevű Földrázó sóhajtvá felelte:
„Ó, jaj, bármilyen hatalmas Zeusz, csak dőlőfős, amit mond:
egyazonos-rangút akar így fékezni erővel.
Három testvér van, kit szült vala Rheia Kronosznak,
Zeusz, magam én, s Hádész, az alantnyugvók fejedelme;
hármasan osztottunk mindent, s ki-kis tiszteletet nyert.
Részül az ősz tengert én kaptam, laknom örökkön,
sors-rázzván, s a ködülte homálynak lett ura Hádész,

míg Zeusz széles eget, leget és sok felleget is nyert;
ámde a föld s nagy Olümposz hármunké közösen lett.
Így nem Zeusz szándéka szerint fogok élni: de nyugton
érje be ő harmadrészével, akármilyen erős is.
És a kezével mint gyávát, ne nagyon fenyegetessen;
lányait és fiait korholja goromba beszéddel!”

(Homérosz: *Íliász*, 15.)

- Ki lehet a részletben megszólaló isten? _____
- Támassza alá a szövegből vett idézetekkel állítását!

- c) Milyen családi viszony fűzi össze Zeusszal és Hádésszal? _____
- d) Mit osztottak fel egymás között és hogyan? _____
- e) Melyikük lett a főisten? _____
- f) Mi az istenek közös lakhelye? _____

5. Az alábbiakban Aiszkhülosz *A leláncolt Prométheusz* című drámájából a címszereplő két megszólalását olvashatja. Válaszoljon a kérdésekre a források segítségével!

Előbb, ha láttak is, hiába láttak ők,
s amit hallottak, azt sem értették, akár
az álmoképek, éltek végig életük,
mindegy volt minden, téglából a nap felé
nem tudtak rakni házat s megmunkálni fát,
de földbe ásták magukat, mint a serény
hangyák, barlang zugában, hol nem jár a nap.
Nem ismerték a tél s illatos tavasz
s a termő nyár szilárd ismertetőjelét,
terv nélkül végezték minden munkájukat
mindaddig, míg nem mutattam meg nekik
a felkelő s letűnő csillagképeket.
Okoskodásuk legjavát, a számot is
javukra feltaláltam s a betűvetést,
s a Múzsák anyja lett a hű Emlékezet.
Először én fogtam járomba barmokat,
igát s a terhet hordva, hogy rabszolgaként
az embertől a súlyos munkát átvegyék,
szekér elé a hámot kedvelő lovat
befogtam, s arra büszkék most a gazdagok.
Fel nem találta tengert szeldelő hajók
vitorlaszárnnyát sem helyettem senki más.

[...]
Még jobban elcsodálkozol, ha megtudod,
hogy én agyaltam még kis sok mesterfogást.
A legnagyobb jó mindezek közül: ha kór
támad meg embert, nem volt orvosság sehol,
mit enni vagy inni vagy mit kenni kell,
de gyógyszer híján sorvadoztak, míg csak én
meg nem mutattam, hogy kevernek balzsamot,
minden betegség ellen mást s mást gyógyszerül.
[...].
Az áldozat nehéz művészetére én
vezettem rá az embert, zsírral eltakart
forgócsontot s a végtagot hamvasztva el,
a tűz titkos jelére nyitva rá szemük.
Elég ez is már. S föld alatt rejtőzködő,
az emberek hasznára váló kincseket,
rezet, vasat, s ezüstöt és aranyat ha én
meg nem lelem, ki hozta volna fel nekik?
Tudom jól, senki, kár tovább beszélni is.
Tudd meg tehát, egy röpke szó mindent kimond:
ember minden tudása éntőlem való.
(Aiszkhülosz: *A leláncolt Prométheusz*)

- a) Gyűjtse össze, hogy miben áll az a tudás, amellyel Prométheusz megajándékozta az embereket!

- b) Milyen fémek használatát ismertette meg az emberekkel Prométheusz?

- c) Hellász melyik történelmi korszakában kiemelt jelentőségű a réz használata?

- d) Hellász melyik területén bányásztak rezet? Mi őrizi ennek jelét a periódusos rendszerben?

- e) Hellász melyik korszakára jellemző a vas használata?

- f) Jellemezze a vas használatának megjelenését megelőző korszakot a görög történelemben!

 6. Az alábbiakban a római vallás jellegzetes vonásait megjelenítő korabeli szövegek olvashatók. Tanulmányozásuk után ismeretei és internetes kutatómunka segítségével válaszoljon a kérdésekre!

A) Mert hogy másról ne is beszéljek, a hellének között a közügyek intézőire – bár tízen is ellenjegyzik s pecsétükkel látják el [a nyugtát], és kétannyi tanút hívnak hozzá – még egy talentum összeget sem lehet tisztességgel rábízni; a rómaiak viszont sokkal nagyobb összeget bízhatnak rá magistratusaikra és legatusaikra, s azok mégis becsülettel járnak el, kizárólag

azért, mert köti őket az eskü szentsége. Más népeknél nehéz találni olyan embert, aki távol tartja kezét a közpénzekről, és tiszta az effajta bűnöktől; de ugyanilyen nehéz Rómában olyan emberre lelni, akit efféle bűnös praktikán rajtakaptak volna.

(Polübiosz: *Hisztoriai*)

Hogyan értékeli a történetíró a vallás szerepét a római társadalomban? Mi adja az alapot a göröggel történő összehasonlításhoz?

B) E felavatás értelmében ezen határokon belül senkinek sem szabad épületet emelnie, vagy meglévőt itt hagynia; nem szabad kereskedni, fát vagy egyéb növényt ültetni.

(Róma városi felirat)

Miképpen kötődött egy adott terület a római vallási rituálékhoz?

C) Tarsina városát, [...] futamítsd meg – reszkettesd meg; sújtsd földre –, fojtsd vízbe, hóval, árral elborítsd –, korbácsoljad, üssed-vágjad; s megkötözve vedd a mélybe.

(Átokformula a köztársaság korának kezdetéről)

Milyen célra használták a rómaiak a devotiót, a rituális átkot?

D) Itt van Vesta tüze, itt az égből lehullott pajzsok, itt az istenek mind, akik kegyesek lesznek hozzátok, ha itt maradtok.

(Livius: *Ab urbe condita* [A város alapításáról])

Milyen kapcsolatban álltak egymással az istenek és Róma?

E) Innen figyelj a baglyot és varjút nyugat felől, a hím- és nőstényharkályt kelet felől – kelet felől a madarakat, a szent hírnököket számomra, Iguvium városa számára –, itt e helyen!

(Tab. Iguv.)

Milyen rituáléről olvashatunk a fenti szövegben? Kik végezték?

F) Akár isten vagy Te, akár istennő, aki Karthágó népét és városát oltalmazd alatt tartod, Téged kérek, te nagy isten, ki véded ezt a várost és népét: könyörgök hozzád és isteni társaidhoz: hagyjátok el Karthágó népét és városát, hagyjátok magukra szent helyeit, templomait és városukat, és távozzatok el belőle! Népébe és államába oltsatok félelmet, rettegést, feledést; hozzánk hivatván, jöjjetek Rómába én-hozzám és az én népemhez; [...].

(Macrobius: *Saturnalia*)

A szöveget egy evocatio (a latin kifejezés jelentése: idézés, itt: istenek megidézése) nevű rituálé részeként mondták el. Milyen célt szolgált?

7. A táblázat kitöltött oszlopában azokat a jelzőket találja, amelyeket Homérosz *Íliász*, és Hésziódosz *Az istenek születése* című műveiben használnak. Rendelje az istenek nevét és római megfeleltetésüket a táblázat kitöltött oszlopaihoz!

Istenek görög nevei

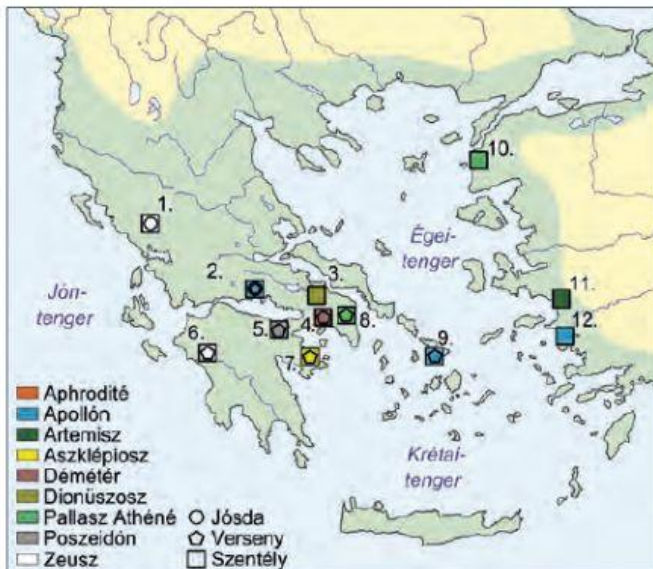
A) Pallasz Athéné	H) Hermész
B) Poszeidón	I) Héra
C) Artemisz	J) Árész
D) Hesztia	K) Hádész
E) Apollón	L) Zeusz
F) Aphrodité	M) Déméter
G) Héphaisztosz	N) Dionüszosz

Római megfelelőjük

1. Apolló	8. Mercurius
2. Bacchus	9. Minerva
3. Ceres	10. Neptunus
4. Diana	11. Pluto
5. Iuno	12. Venus
6. Iuppiter	13. Vesta
7. Mars	14. Vulcanus

Isten neve (görög)	Római megfelelője	Jelzőik az <i>Íliászból</i> és <i>Az istenek születése</i> című műből
		nagy, égi, bölcs, mennydörgő, fenséges, hatalmas, fellegettorlaszoló
		tehén szemű, fehérkarú, tisztos, szent úrnő, arany trónszékű
		földrázó, büszke, kékfűrtű
		szépkoszorús, gabonában dús, széphajú nő
		az <i>Íliászból</i> nincs jelzőjük
		földből gyúrt, híres, sánta kovács, híres-ügyes
		holtak fejedelme, nagykapujú, kapuzáró, ködülte homály ura
		pajzsbeverő, emberölő, harc keltője, hatalmas, harcias, vad, lándzsa-rázó
		bagolyszemű, harc keltője, félelmes szűz, bölcs
		hasznosító, nagy, szárnyas, híres, isteni hírnök
		nyilazó szűz, zajszerető, aranykorsós, nyilas, vadra vadászó
		ragyogó, fénylő, nagy, messzeható, messzelövő, ijas, Zeusz sarja, aranykardos
		dús örömosztó
		arany, mosolyszerető, szép, mosolygó, habszülte

8. A térkép a görög vallási központokat mutatja. Válaszoljon a térképvázlat, az atlasz és az ismeretei alapján a kérdésekre!

a) Azonosítsa a térképvázlaton szereplő számokkal az alábbi városokat!

Athén _____ Olümpia _____

Delphoi _____ Korinthosz _____

b) Mely településeken voltak egyszerre szentélyek és versenyek?

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

c) Írja be a táblázatban feltüntetett istenek tiszteletére rendezett versenyek helyszíneit és az istenek szerepkörét!

Istenek	Versenyek helyszínei	Istenek szerepköre
Pallasz Athéné		
Apollón		
Démétér		
Zeusz		
Poszeidón		
Aszklépiosz		

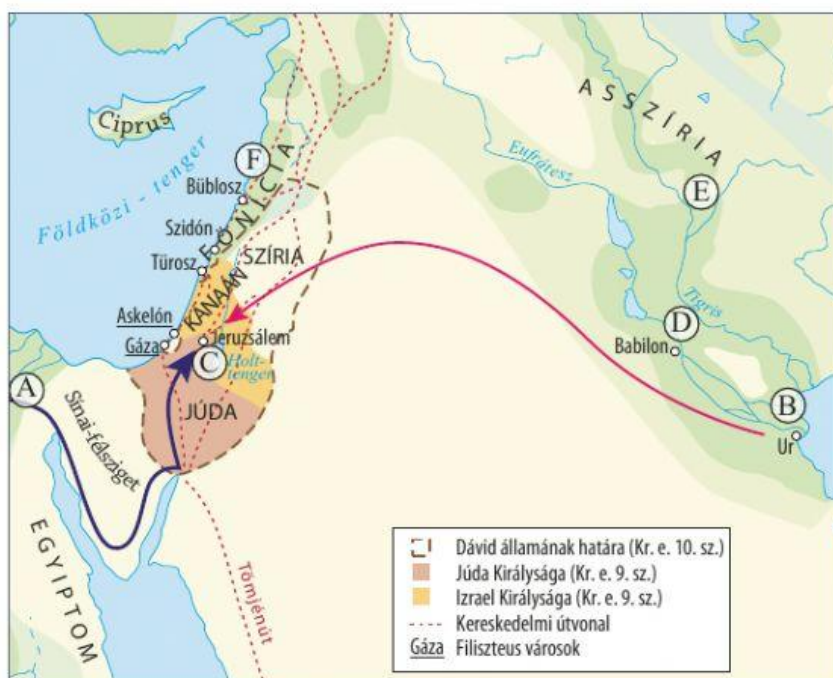
9. Állítsa kronológiai sorrendbe a zsidóság történetének a Bibliában megjelenő eseményeit!

- Amikor Hírám megkapta Salamon üzenetét, nagyon örült és felkiáltott: „Áldott legyen ma az Úr, aki bölcs fiút adott Dávidnak [hogy uralkodjék] ezen a nagy népen!” Aztán ezt a választ adta Salamonnak: „Megkaptam üzenetedet; minden kívánságodat teljesítem a cédrusokat és ciprusokat illetően. Embereid szállítsák Libanonból a tengerhez, aztán leúsztatom a tengeren, és arra a helyre vitetem őket, amelyet megnevezel. Ott szétszedetem, s te elvitetheted őket. De bizonyára te is teljesíted majd kívánságaimat: szállítasz élelmet udvarom számára.”
(*Királyok könyve I. 5. 22–24.*)
- Hósea 9. esztendejében Assíria királya bevette Szamariát, és fogságba hurcolta Izraelt Assíriába; Halachban, Gozan egyik folyója, a Habor mellé, valamint Média városaiba telepítette őket.
Ez azért történt, mert Izrael fiai vétkeztek az Úr, az ő Istenük ellen, aki kivezette őket Egyiptom földjéről, a fáraónak, Egyiptom királyának a hatalmából, és idegen isteneket imádtak.
(*Királyok könyve II. 17. 7–8.*)
- Én vagyok Jahve, megszabadítlak benneteket attól a kényszer-munkától, amellyel az egyiptomiak sanyargatnak, és kiszabadítlak abból a szolgaságból, amelyben fogva tartanak; mégpedig úgy, hogy megverem és keményen megbüntettem őket. Népemmé fogadlak benneteket, és Istenetek leszek. Akkor majd megtudjátok, hogy én, az Úr, az Isten szabadítottalak ki titeket az egyiptomiak szolgaságából.
(2 Mózés 6. 6–7.)
- Az írás, amelyet felrótt: Mené, mené, tekél és parszin. A szavaknak ez a jelentésük: Mené: Isten számba vette a királyságodat, és véget vetett neki. Tekél: megmért a mérlegen, és könnyűnek talált. Parszin: feldarabolta országodat, aztán a médeknek és a perzsáknak adta.
(Dániel 5. 25–28.)
- Dávid azonban bevette Sion várát – ez lett Dávid városa. Dávid akkor a várban telepedett le, és elnevezte Dávid városának. Dávid falat is épített, körös-körül, Millótól kezdve befelé. Dávidnak egyre nőtt a hatalma, és vele volt az Úr, a Seregek Istene.
(Sámuel II. 5. 8–11.)

Kronológiai sorrend:

10. A térkép és ismeretei segítségével határozza meg, hogy milyen szerepet játszottak a zsidóság történetében a jelölt helyszínek, majd válaszoljon a kérdésekre! A helyszíneket párosítsa a hozzájuk köthető személyekkel, illetve eseményekkel is!

- A) _____
 B) _____
 C) _____
 D) _____
 E) _____
 F) _____

- Személy: _____
 Személy: _____
 Személy: _____
 Esemény: _____
 Esemény: _____
 Esemény: _____

a) Melyik király alatt jött létre a térképen is jelölt, egységes zsidó állam?

b) Az egységes állam létrejötte előtt milyen szervezeti formák közt élt a zsidóság?

c) Mi volt köztük az összetartó kapocs?

d) A zsidó állam bukása után ki által nyerte vissza a zsidóság részleges függetlenségét és vallási önállóságát?

e) Hogyan nevezte a zsidóság az Úr által neki ígért földet?

11. Párosítsa az ószövetségi szövegrészeket betűjeleit a táblázatban található fogalmakkal! (Egy fogalomhoz több betűjel is kerülhet!)

- A) Mikor Ábrám kilencvenkilenc esztendő volt, megjelent az Úr Ábrámnak, és azt mondta neki: Én vagyok Isten, Mindenható, járj énelőttem, és tökéletes leszel. És szövetségemet felállítom köztem és közted, és meg sokasítlak téged nagyon-nagyon. Akkor Ábrám arcra esett, és így beszélt vele Isten: Én, az én szövetségem veled, íme nemzetek sokaságának atyjává leszel. (1 Mózes 17. 1–9.)
- B) És történt, hogy az ember elkezdett sokasodni a föld színén, és leányaik születtek nekik. Akkor az Isten fiai meglátták az ember leányait, hogy szépek azok, és vettek maguknak feleségeket mindazok közül, akiket megszerettek. Akkor azt mondta az Úr: Ne tartson az én leheletem az emberben örökké, mivelhogy ő is test; hanem legyenek napjai százhusz esztendő. Az óriások voltak a földön azokban a napokban, és azután is, mikor az Isten fiai bementek az ember lányaihoz, és azok szültek nekik – ezek azok a hősök, akik ősidőktől voltak, a hírneves emberek. (1 Mózes 6. 1–4.)
- C) Halld Izráel: az Úr a mi Istenünk, az Úr egyedül. És szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből. És legyenek ezek a szavak, melyeket én parancsolok neked ma, szíveden; és védd be azokat fiaid elméjébe, és beszéljess róluk: otthon ültödben és az úton jártodban, lefektedben és felkeltedben. És kösd azokat jelül a kezre; legyenek homlokkötőkül szemeid között; és írd fel azokat házad ajtófélfáira és kapuidra. (5 Mózes 6. 4–9.)
- D) És megjelent neki az Úr angyala a csipkebokorból egy tűzlángban. Mikor látta, hogy a csipkebokor ég a tűzben, de a csipkebokor nem ég el, azt mondta Mózes: Oda kell mennem, hogy lássam ezt a nagy látványt; miért nem ég el a csipkebokor. Mikor az Úr látta, hogy odamegy megnézni, szólította őt Isten a csipkebokorból, és azt mondta: Mózes, Mózes. És ő felelt: Ímhol vagyok. Akkor azt mondta: Ne jöjj ide közel; húzd le saruidat lábaidról, mert a hely, amelyen állasz, szent föld. Aztán azt mondta: Én vagyok atyád Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene [...]. (1 Mózes 3.)
- E) És mikor földek aratását learatjátok, ne arasd le szántóföldedet egészen zugig, és aratásod böngéjét össze ne szedeged; a szegénynek és jövevénynek hagyj azt, én, az Úr, a ti Istenetek vagyok. (3 Mózes 19. 9–10.)
- F) Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az Úr ad neked! Ne öl! Ne paráználkodj! Ne lopj! Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen! Ne kívánd felebarátod házát! Ne kívánd felebarátod feleségét, se szolgáját, se szolgálóját, se ökrét, se szamarát, és semmit, ami a felebarátodé! (2 Mózes 20.)
- G) És történt, hogy amely napon elvégezte Mózes a hajlék felállítását, és felkente azt, és beszentelte azt és egész felszerelését; és az oltárt és egész felszerelését, és felkente azt és beszentelte azt: akkor felajánlották Izráel fejedelmei, ősháztájaik fejei; ők a törzsfők, ők álltak ott a szemlénél: és elhozták áldozati ajándékukat az Úr elé, [...]. (2 Mózes 7. 1–6., 11–17.)
- H) [...] akkor elment Dávid, és felvitte az Isten ládáját Obed-Edom házából Dávid városába örömmel: és mikor hat lépést megtettek az Úr ládájának vivői; áldozott egy ökröt és egy hizott borjút. És Dávid táncolt teljes erejéből az Úr előtt; és Dávid gyors vállraöltőbe volt öltözve: mikor Dávid és Izráel egész háza felvitték az Úr ládáját ujjongással és kürtzengéssel. (2 Sámuel 6. 12b–16.)

Szigorú monoteizmus	Törvény (Tóra)	Frigyláda	Szövetség	Politeizmus	Szentély

12. Az alábbi újszövetségi idézetek a kereszténység tanításának néhány lényegi elemét mutatják be. Kösse össze őket a mellettük felsorolt értelmezésekkel!

1. Aztán fogta a kelyhet, hálát adott, és ezekkel a szavakkal nyújtotta nekik: „Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontanak a bűnök bocsánatára.

(Máté 26. 27–28.)

2. Ekkor megkérdezte tőlük: „Kinek a képe és a felirata ez?” „A császáré” – felelték.

Erre azt mondta nekik: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené!”

(Máté 22. 20–21.)

3. [...] ő pedig szólásra nyitotta ajkát. Így tanította őket: „Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa.”

(Máté 5. 2–3.)

4. Végül egy igen magas hegyre vitte a sátán, s felvonultatta szeme előtt a világ minden országát és dicsőségüket. „Ezt mind neked adom – mondta –, ha leborulva imádsz engem.”

Jézus elutasította: „Távozz sátán! Meg van írva: Uradat, Istenedet imádd, s csak neki szolgálj!”

(Máté 4. 8–10.)

5. Megkeresztelkedése után Jézus nyomban feljött a vízből. Akkor megnyílt az ég, és látta, hogy az Isten Lelke mint galamb leszállt és föléje ereszkedett.

Az égből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, aki-ben kedvem telik.”

(Máté 3. 16–17.)

6. Beteljesedett az idő, és már közel van Isten országa.

(Márk 1. 15.)

A) Keresztelő János a végítéletet és a Messiás eljövételét hirdeti, és a végső fölkészülésnek a kifejezésére szólítja föl az embereket, a „bűnbánat keresztségére”, a megtérésre. Ez lesz a kereszténység tanításának alapja.

B) Jézus nem lázított a fennálló társadalmi rend vagy egy elnyomó hatalommal szemben. Még Péternek is azt mondta: „Tedd vissza hüvelyébe kardodat, mert aki kardot ragad, kard által vész el.” A kereszténység fontos kérdése volt a hatalomhoz való viszony. Láttuk, hogy Jézus a „nem e világból való ország”-ról, hanem a „Mennyei Jeruzsálemről” beszélt, s számára közömbös volt a földi királyok uralma, illetve birodalmaik.

C) A galamb formájában megjelenő Szentlélek és az Isten szava teszi egyértelművé, hogy Jézus Isten fia, maga a Messiás.

D) A hegyi beszéd az evangéliumi erkölcs összefoglalása. Ez a legnépszerűbb evangéliumi szöveg a keresztény világ határain túl. Az elnevezés Szent Ágostontól származik.

E) A sátán felkínálta Jézusnak a lehetőséget, hogy elpusztítsa a Római Birodalmat. Jézus azonban nem az „e világi”, hanem a „mennyei királyságot” hirdette, és azt, hogy a világ minden ember alkotta birodalma meg fog dőlni. Megváltása nem politikai jellegű, hanem lelki, és mindenkihez szól, ezért a szabadságért és Izrael nagyságáért küzdő zsidóság hiába várta, hogy a „Messiás” vezérként álljon az élére.

F) A cselekményre Antiochiai Szent Ignác (110 körül) használta először az „eucharisztia” (hálafelajánlás) elnevezést. Az eucharisztia (avagy úrvacsora) tehát az a keresztény szertartás, amelyen Jézusnak a kenyérről és borról az utolsó vacsorán mondott szavait és ottani cselekedeteit ismétlik meg liturgikus módon. Másrészt az eucharisztia jelenti a kenyér és a bor színe alatt valóságosan jelen lévő Jézus Krisztust is.

13. Válaszoljon az ábra és ismeretei alapján a Pál apostol tevékenységéhez kapcsolódó kérdésekre!

a) Kik között terjedt csupán a kereszténység Pál apostol felépése előtt?

b) Hogyan viszonyultak az őskeresztény közösségek a vagyoni különbségekhez?

c) Fogalmazza meg tömören a páli fordulat lényegét!

d) Milyen hatása volt Pál apostol tevékenységének a kereszténység terjedésére?

